

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 maja 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Bohdan Bieniek (przewodniczący)

SSN Halina Kiriło (sprawozdawca)

SSN Zbigniew Korzeniowski

w sprawie z odwołania A. V. (poprzednio T.)
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych I Oddziałowi w Ł.
o rentę rodzinną,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 21 maja 2025 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi
z dnia 3 listopada 2022 r., sygn. akt III AUa 402/22,

1. oddala skargę kasacyjną;

**2. zasądza od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych I Oddziału w
Ł. na rzecz A. V. (poprzednio T.) tytułem zwrotu kosztów
postępowania kasacyjnego kwotę 270 (dwieście siedemdziesiąt)
złotych z ustawowymi odsetkami za czas po upływie tygodnia od
dnia doręczenia orzeczenia zobowiązanemu do dnia zapłaty.**

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 25 listopada 2021 r. Zakład Ubezpieczeń I Oddział w Ł. odmówił A. T. wypłaty renty rodzinnej od dnia 1 października 2021 r. z uwagi na brak podstaw do kontynuowania wypłaty świadczenia dla osoby, która 25 lat życia nie osiągnęła na ostatnim roku studiów (art. 68 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, jednolity tekst: Dz.U. z 2021 r., poz. 291 ze zm.; dalej jako ustawa o emeryturach i rentach z FUS lub ustawa emerytalna).

Odwołanie od powyższej decyzji wniosła A. T., domagając się jej zmiany przez przyznanie ubezpieczonej prawa do renty rodzinnej od dnia 1 października 2021 r. W uzasadnieniu odwołania wskazała, że w dniu 23 września 2021 r. uzyskała warunkowy wpis na wyższy rok studiów, to jest drugi rok stacjonarnych studiów drugiego stopnia, który jest ostatnim rokiem studiów. Wpisu dokonano pod warunkiem zdania egzaminu z przedmiotu prawo i postępowanie karne skarbowe, który został złożony pomyślnie w dniu 3 listopada 2021 r. Z treści wystawionego przez uczelnię zaświadczenia z dnia 7 grudnia 2021 r. wynika, że drugi rok studiów trwa od dnia 1 października 2021 r. do dnia 20 września 2022 r.

Wyrokiem z dnia 16 lutego 2022 r. Sąd Okręgowy w Łodzi zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał A. T. dalsze prawo do renty rodzinnej od dnia 1 października 2021 r. do czasu zakończenia ostatniego roku studiów, nie później niż do dnia 20 września 2022 r.

Powyższe rozstrzygnięcie zapadło w następującym stanie faktycznym:

A. T. urodziła się w dniu [...] 1996 r. W okresie od dnia 2 marca 2013 r. do dnia 30 września 2021 r. pobierała rentę rodzinną po zmarłym ojcu. W związku z ukończeniem przez ubezpieczoną 25 lat życia, Zakład Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w Ł. decyzją z dnia 24 września 2021 r. wstrzymał wypłatę tegoż świadczenia od dnia 1 października 2021 r. Zaskarżoną decyzją z dnia 25 listopada 2021 r. organ rentowy, po rozpatrzeniu wniosku z dnia 8 listopada 2021 r., odmówił odwołującej się wypłaty renty rodzinnej od dnia 1 października 2021 r.

Decyzją dziekana Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu (...) w T. z dnia 23 września 2021 r. A. T. została warunkowo wpisana na II rok stacjonarnych studiów drugiego stopnia na kierunku administracja w roku akademickim 2021/2022. Jednocześnie zobowiązano ją do zdania egzaminu z zaległego przedmiotu (prawo i

postępowanie karne skarbowe) w terminie do dnia 20 listopada 2021 r. W dniu 3 listopada 2021 r. ubezpieczona uzyskała zaliczenie z tego przedmiotu. Z treści wystawionego przez Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu (...) w T. zaświadczenia z dnia 7 grudnia 2021 r. wynika, że A. T. od dnia 1 października 2021 r. jest studentką II (ostatniego) roku studiów, a programowy termin ukończenia studiów został określony na dzień 20 września 2022 r.

Sąd Okręgowy stwierdził, że odwołanie jest zasadne i jako takie skutkuje zmianą zaskarżonej decyzji.

Zdaniem Sądu, uzyskanie przez ubezpieczoną warunkowego wpisu na ostatni rok studiów w dniu 23 września 2021 r. (czyli już po ukończeniu 25 lat życia), w trakcie przerwy międzysemestralnej, w żaden sposób nie może pozbawić jej prawa do renty rodzinnej po zmarłym ojcu od dnia 1 października 2021 r. Uzyskanie wpisu na ostatni rok studiów w trakcie wakacji studenckich, czy też uzyskanie go pod warunkiem, nie stanowi okoliczności uzasadniającej wstrzymanie dotychczas wypłacanego świadczenia. Nie ulega bowiem wątpliwości, że na uczelni wyższej okresem rozliczeniowym jest semestr lub rok akademicki, który trwa od dnia 1 października do dnia 30 września następnego roku. Skoro zatem wnioskodawczyni ukończyła wiek 25 lat w okresie rozliczeniowym i w dniu 1 października 2021 r. posiadała warunkowe zezwolenie do studiowania w następnym okresie rozliczeniowym, które to prawo, po zdaniu egzaminu warunkowego w dniu 3 listopada 2021 r., zrealizowała, to w chwili rozpoczynania roku akademickiego 2021/2022 była studentką ostatniego roku studiów. Sąd drugiej instancji podzielił stanowisko zaprezentowane przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 26 marca 2015 r. (II UK 138/14, LEX nr 1666020), zgodnie z którym nie traci prawa do renty rodzinnej osoba, która ukończyła 25 lat życia w okresie wakacji studenckich po ukończeniu zajęć na przedostatnim roku studiów a przed rozpoczęciem zajęć na ostatnim roku studiów, na który uzyskała wpis, nawet jeśli był to wpis warunkowy. Również warunkowe zezwolenie dziekana wydziału na studiowanie na następnym roku akademickim jest podstawą wpisu uprawniającego studenta do uczestnictwa w zajęciach tego roku. Osoba wpisana na ostatni rok studiów ma status studenta tego roku, nawet gdy studiując na tym roku jednocześnie zobowiązana jest zaliczyć dodatkowe egzaminy z poprzedniego okresu rozliczeniowego.

Konkludując, Sąd Okręgowy stwierdził, że odwołująca się spełniła wszelkie przesłanki określone w art. 68 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, gdyż ukończyła 25 lat na ostatnim roku studiów, a zatem przysługujące jej prawo do renty rodzinnej powinno zostać wydłużone do zakończenia tego roku studiów, nie dłużej niż do dnia 20 września 2022 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi wyrokiem z dnia 3 listopada 2022 r. oddalił apelację organu rentowego od powyższego orzeczenia.

Sąd drugiej instancji zaznaczył, że na obecnym etapie rozpoznania sprawy kwestią sporną było to, czy odwołująca się w dniu ukończenia 25 roku życia (czyli w dniu 7 września 2021 r.) była studentką ostatniego roku studiów.

Z woli ustawodawcy, z dniem ukończenia granicy wiekowej 25 lat, prawo do renty rodzinnej ustaje bez względu na okres, jaki pozostał do zakończenia nauki w szkole, jeżeli jest ona odbywana w szkole niebędącej szkołą wyższą. Jedyny wyjątek w tym zakresie ustanowiony został w art. 68 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. W myśl tego przepisu, jeżeli dziecko osiągnęło 25 lat życia, będąc na ostatnim roku studiów w szkole wyższej, prawo do renty rodzinnej przedłuża się do zakończenia tego roku studiów. Hipotezą omawianej normy prawnej objęte są zatem tylko osoby odbywające studia w szkole wyższej. Ustawa nie zawiera jakiegokolwiek definicji pojęcia „będąc na ostatnim roku studiów”, ani nie odsyła w tym zakresie do przepisów innych aktów prawnych. W powyższych warunkach judykatura wypracowała pogląd, zgodnie z którym określenie ostatniego roku studiów następuje na podstawie regulaminu uczelni, a studentem ostatniego roku studiów jest osoba legitymująca się stosownym wpisem na ten rok. W związku z tym ustalenie, kiedy dziecko pobierające rentę rodzinną było na ostatnim roku studiów w rozumieniu tego przepisu, następuje na podstawie wpisu na ostatni rok studiów, dokonanego w oparciu o regulamin obowiązujący uczelnię.

W myśl § 12 ust. 1 Regulaminu Studiów Uniwersytetu (...) w T. (Uchwała nr 39 Senatu Uniwersytetu z dnia 30 kwietnia 2019 r. - Biuletyn Prawny [...] 2019, poz. 277.) obowiązującego studentów od dnia 1 października 2019 r., rok akademicki rozpoczyna się dnia 1 października i trwa do dnia 30 września następnego roku kalendarzowego. Rok akademicki dzieli się na dwa semestry - zimowy i letni. Zgodnie z § 15 powołanego Regulaminu, okresem zaliczeniowym ustalonym w programie

studiów jest semestr albo rok akademicki (ust. 1). Jeżeli okresem zaliczeniowym jest rok akademicki, ostateczny termin uzyskania zaliczenia zajęć dydaktycznych i zdania wszystkich egzaminów objętych planem studiów upływa w dniu 20 września (ust. 2). Jeżeli okresem zaliczeniowym jest semestr, ostateczny termin uzyskania zaliczenia zajęć dydaktycznych i zdania wszystkich egzaminów objętych planem studiów w semestrze zimowym upływa 28 lutego, a w semestrze letnim - 20 września (ust. 3). Stosownie zaś do treści § 18 ust. 1 Regulaminu Studiów (...), warunkiem zaliczenia semestru lub roku studiów jest uzyskanie zaliczenia zajęć, zdanie wszystkich egzaminów oraz uzyskanie odpowiedniej liczby punktów ECTS określonych planem studiów lub Indywidualnym Planem Studiów. W świetle § 39 Regulaminu Studiów (...), w stosunku do studenta, który nie zaliczył semestru lub roku, wydaje się decyzję o: 1) warunkowym wpisaniu na wyższy semestr lub rok studiów, albo 2) zezwoleniu na powtarzanie semestru lub roku studiów, albo 3) skreśleniu z listy studentów (ust. 1). Decyzje, o których mowa w ust. 1 pkt 1 i 2, wydaje dziekan na wniosek studenta złożony w terminie 7 dni od upływu terminu zaliczenia semestru lub roku (ust. 2). Student, który został warunkowo wpisany na wyższy semestr lub rok studiów, zobowiązany jest zdać egzaminy i uzyskać zaliczenia z zaległych przedmiotów w terminie wyznaczonym przez dziekana (ust. 5).

Powyższy tryb warunkowego zezwolenia na studiowanie w kolejnym roku, mimo niezaliczenia jednego przedmiotu z poprzedniego roku, wdrożono wobec ubezpieczonej, która na tej podstawie podjęła naukę na ostatnim roku studiów, jednocześnie zdając w wyznaczonym terminie egzamin z przedostatniego roku i tym samym realizując warunki owego zezwolenia.

Tymczasem Zakład Ubezpieczeń Społecznych konsekwentnie stał na stanowisku, że warunkiem kontynuowania wypłaty renty rodzinnej po ukończeniu przez studenta 25 roku życia jest zaliczenie przed ukończeniem 25 roku życia wszystkich przedmiotów i zdanie wszystkich egzaminów - czego odwołująca się bezspornie nie dopełniła. Taka argumentacja organu rentowego jest nie tyle chybiona, co niepełna i w konsekwencji, w okolicznościach faktycznych niniejszej sprawy, prowadzi do błędnej konkluzji. Argumentacja ta nie uwzględnia regulacji zawartej w § 39 w związku z § 5 ust. 2 i 3 Regulaminu Studiów (...).

Zgodnie z wyżej wymienionymi regulacjami, na podstawie § 39 Regulaminu Studiów (...) możliwe jest warunkowe wpisanie na wyższy semestr/rok studiów studenta, który nie zaliczył semestru lub roku. Niemniej, zgodnie z § 15 Regulaminu Studiów (...) okres zaliczeniowy w tej Uczelni trwa do dnia 20 września, a w świetle § 39 ust. 2 tegoż Regulaminu decyzję o warunkowym wpisie na wyższy rok studiów wydaje dziekan na wniosek studenta złożony w terminie 7 dni od upływu terminu zaliczenia semestru lub roku. Oznacza to, że przed datą 20 września 2021 r. A. T. formalnie nie mogła wystąpić z wnioskiem o warunkowy wpis na ostatni rok studiów. W konsekwencji niemożliwe było uzyskanie przez ubezpieczoną wspomnianego wpisu przed ukończeniem 25 roku życia (to jest do dnia 7 września 2021 r.). Wniosek taki odwołująca się wystosowała jednak niezwłocznie, bo już w dniu 22 września 2021 r., a dzień później otrzymała decyzję dziekana o warunkowym wpisie na wyższy rok studiów (na II rok stacjonarnych studiów drugiego stopnia na kierunku administracja w roku akademickim 2021/2022) z jednoczesnym zobowiązaniem złożenia egzaminu z zaległego przedmiotu (prawo i postępowanie karne skarbowe) do dnia 20 listopada 2021 r. W przypadku ubezpieczonej okazało się, że ten swoisty „kredyt zaufania” został szybko i rzetelnie spłacony, skoro już w dniu 3 listopada 2021 r., a więc przed wyznaczonym przez dziekana terminem, zdała ona zaległy egzamin z poprzedniego, I roku studiów, a wpis na II i zarazem ostatni rok studiów nabrał tym samym charakteru definitywnego.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, złożenie wniosku o warunkowy wpis na ostatni rok studiów i wydanie przez dziekana uczelni decyzji w tym przedmiocie po dacie ukończenia przez A. T. 25 roku życia (to jest po dniu 7 września 2021 r.) nie niweczy jej prawa do dalszego pobierania renty rodzinnej po zmarłym ojcu do czasu ukończenia nauki na ostatnim roku studiów. Uzyskanie warunkowego wpisu odbyło się zgodnie z Regulaminem Studiów (...), natomiast od nowego roku akademickiego 2021/2022 (czyli od dnia 1 października 2021 r.) ubezpieczona studiowała na ostatnim roku studiów – tak, jak gdyby wszystkie egzaminy z poprzedniego, I roku studiów, zaliczyła w „normalnym” toku nauki.

Sąd drugiej instancji, podobnie jak Sąd Okręgowy, podzielił pogląd Sądu Najwyższego wyrażony w wyroku z dnia 26 marca 2015 r. (II UK 138/14).

Sąd Apelacyjny dodał, że odmowa przyznania omawianej grupie ubezpieczonych prawa do renty rodzinnej po ukończeniu 25 roku życia byłaby tym bardziej niezrozumiała w sytuacji, gdy judykatura zalicza do kręgu adresatów komentowanej normy prawnej także osoby, które osiągnęły określony w przepisie wiek, powtarzając ostatni rok studiów (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 kwietnia 2006 r. II UK 174/05, OSNP 2007 nr 7-8, poz. 107) lub będąc na ostatnim roku studiów po uprzednim ukończeniu studiów magisterskich na innym kierunku (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 lipca 2006 r., III UK 49/06, OSNP 2007 nr 13-14, poz. 205), a więc osoby, które - jak w pierwszym przypadku - z różnych powodów nie dochowały regulaminowego terminu ukończenia nauki w szkole wyższej, albo - jak w drugim - kontynuowały studia mimo możliwości podjęcia zatrudnienia zgodnego z posiadanymi już kwalifikacjami.

Organ rentowy wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi, zaskarżając orzeczenie w całości i opierając skargę na podstawie naruszenia prawa materialnego: art. 68 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, przez jego błędną wykładnię polegającą na uznaniu, że osobie, która ukończyła 25 lat życia będąc studentem przedostatniego roku studiów w szkole wyższej i po osiągnięciu tego wieku uzyskała wpis warunkowy na ostatni rok studiów, prawo do renty rodzinnej ulega przedłużeniu do momentu zakończenia studiów, a nie do ukończenia 25 roku życia.

Strona skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku i zmianę wyroku Sądu pierwszej instancji przez oddalenie odwołania i zasądzenie od odwołującej się na rzecz organu rentowego kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym według norm przepisanych, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w Łodzi do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego, w tym kosztach zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną A. V. (poprzednio T.) wniosła o oddalenie skargi oraz o zasądzenie od organu rentowego na rzecz odwołującej się kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie zasługuje na uwzględnienie, albowiem chybiony jest zarzut naruszenia prawa materialnego przy ferowaniu zaskarżonego wyroku.

Analizę prawidłowości przedmiotowego rozstrzygnięcia rozpocząć wypada od przypomnienia, że na gruncie unormowań ustawy o emeryturach i rentach z FUS prawo do renty rodzinnej przysługują tym dzieciom zmarłego żywiciela, które ze względu na wiek lub pobieranie nauki nie mają możliwości wykonywania pracy zarobkowej lub innej działalności stanowiącej tytuł podlegania ubezpieczeniom społecznym. Intencją ustawodawcy było powiązanie wymienionej w art. 68 ust. 1 ustawy granicy wieku zachowania uprawnień do renty rodzinnej (16 lat) z najniższym wiekiem, od jakiego w świetle art. 190 § 2 k.p. wolno młodzieży podejmować zatrudnienie w charakterze pracownika młodocianego (w obecnym stanie prawnym przepis art. 190 § 2 k.p. określa wiek minimalny na 15 lat, nie niweczy to jednak argumentu podanego uprzednio). Celem tego unormowania jest więc zapewnienie środków finansowych młodej osobie do dnia, gdy może ona już samodzielnie zarabiać na swoje utrzymanie, jeżeli nie zamierza uzyskać wyższych kwalifikacji zawodowych w drodze nauki w szkole. W sytuacji kontynuowania nauki po ukończeniu 16 roku życia (co jest powszechne), osobie takiej przysługuje prawo do dalszej wypłaty renty rodzinnej aż do ukończenia nauki, nie dłużej niż do osiągnięcia 25 lat życia.

Z woli ustawodawcy, z dniem ukończenia granicy wiekowej 25 lat, prawo do renty rodzinnej ustaje bez względu na okres, jaki pozostał do zakończenia nauki w szkole, jeżeli jest ona odbywana w szkole niebędącej szkołą wyższą. Jedyne wyjątek w tym zakresie ustanowiony został w art. 68 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. W myśl tego przepisu, jeżeli dziecko osiągnęło 25 lat życia, będąc na ostatnim roku studiów w szkole wyższej, prawo do renty rodzinnej przedłuża się do zakończenia tego roku studiów. Hipotezą omawianej normy prawnej objęte są jednak tylko osoby odbywające studia w szkole wyższej (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 marca 2011 r., II UK 303/10, OSNP 2012 nr 7-8, poz. 98), w tym studia na zagranicznych uczelniach (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 grudnia 2010 r., III UK 50/10, OSNP 2012 nr 3-4, poz. 49).

Należy uznać za trafne tezy wyrażone w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 3 marca 2016 r., II UK 82/15 (LEX nr 2019547), że między wskazanymi w art. 68 ust. 2 ustawy emerytalnej przesłankami istnieje związek czasowy wiążący pozostawanie studentem ostatniego roku studiów w szkole wyższej z dniem osiągnięcia 25 lat życia, nie zaś z rokiem kalendarzowym, w którym ten dzień nastąpił. W związku z tym, do przedłużenia prawa do renty rodzinnej niezbędne jest, aby w dniu osiągnięcia 25 lat życia dziecko już było na ostatnim roku studiów wyższych, nie zaś by miało osiągnąć taki status w choćby niedalekiej przyszłości, z zastrzeżeniem, że na ostatnim roku studiuje student, który zdał wszystkie egzaminy i uzyskał wszystkie zaliczenia wymagane na przedostatnim roku studiów (tak również w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 8 sierpnia 2007 r., II UK 15/07, OSNP 2008 nr 19-20, poz. 295).

Trzeba przy tym wskazać za wyrokami Sądu Najwyższego z dnia 18 stycznia 2023 r., I USKP 56/22 (LEX nr 3459295) i z dnia 25 kwietnia 2023 r., I USKP 78/22 (LEX nr 3576101), że prawo do pobierania renty rodzinnej nie ulega przedłużeniu w razie powtarzania ostatniego roku studiów - przysługuje ono bowiem do zakończenia konkretnego (ostatniego) roku studiów, na którym uprawniona osoba ukończyła 25 lat, a nie do ukończenia studiów wyższych bez względu na wiek, skoro okres przedłużenia nie został wyznaczony przez wskazanie innej granicy wiekowej, niż ukończenie 25 lat życia. Oznacza to, że warunkiem przedłużenia ochrony ubezpieczeniowej jest ukończenie przez uprawnionego 25 lat życia na ostatnim roku studiów, a termin końcowy tej ochrony wyznacza data zakończenia tego konkretnego roku akademickiego studiów w szkole wyższej. Powtarzanie zatem przez studenta ostatniego roku studiów nie stanowi podstawy do wypłaty renty rodzinnej do czasu zakończenia tego powtarzanego roku. Przedstawiona wyżej wykładnia ma oparcie w interpretacji celowościowej, ponieważ zapobiega negatywnemu zjawisku nadużywania uprawnień do renty rodzinnej przez sztuczne wydłużanie okresu nauki (tak również Sąd Najwyższy w wyrokach: z dnia 11 lipca 2019 r., I UK 107/18, LEX nr 2695271 i z dnia 18 września 2019 r., I UK 184/18, OSNP 2020 nr 8, poz. 87).

Godzi się zaakcentować, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, iż zróżnicowanie uprawnień do renty rodzinnej według kryterium wieku uprawnionych oraz momentu osiągnięcia tego wieku, wynikające z art. 68 ust. 2

ustawy emerytalnej, nie może być uznane za dyskryminujące, a co za tym idzie - uchybiające względem słuszności. Przyznanie na podstawie powołanego przepisu prawa do dalszej wypłaty renty rodzinnej tylko osobom, które ukończyły 25 lat, będąc na ostatnim roku studiów, nie oznacza naruszenia zasady równego traktowania ubezpieczonych zawartej w art. 32 ust. 1 i 2 Konstytucji RP (oraz w art. 2a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, jednolity tekst: Dz.U. z 2025 r., poz. 350), jak również nie stanowi dyskryminacji w rozumieniu prawa unijnego w odniesieniu do ubezpieczonych, którzy w dniu osiągnięcia 25 lat życia byli na przedostatnim roku studiów (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 18 września 2019 r., I UK 184/18, OSNP 2020 nr 8, poz. 87 i z dnia 3 marca 2011 r., II UK 303/10, OSNP 2012 nr 7-8, poz. 98).

Powołane argumenty prokonstytucyjne odnoszą się jednak do uzależnienia pobierania renty rodzinnej od wieku osoby studiującej na ostatnim roku. Nie dotyczą natomiast występującej w niniejszej sprawie kwestii różnicowania sytuacji prawnej ubezpieczonych, którzy w różnym odstępie czasowym w relacji do osiągnięcia wieku 25 lat życia uzyskali prawo do kontynuowania nauki na ostatnim roku studiów.

Najwięcej kontrowersji budzi bowiem ustalenie znaczenia użytego w art. 68 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS zwrotu „będąc na ostatnim roku studiów”. Określenie ostatniego roku studiów następuje na podstawie regulaminu studiów, a studentem ostatniego roku studiów jest osoba legitymująca się stosownym wpisem na ten rok, zgodnie z regulaminem studiów (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 28 października 2003 r., II UK 138/03, OSNP 2004 nr 15, poz. 271; z dnia 19 kwietnia 2006 r., II UK 134/05, LEX nr 1001297; z dnia 20 kwietnia 2006 r., I UK 265/05, Prawo Pracy 2006 nr 7-8, s. 53 i z dnia 8 sierpnia 2007 r., II UK 1/07, OSNP 2008 nr 19-20, poz. 295, z glosą A. Wypych-Żywickiej OSP 2009 nr 3, poz. 27). Ustalenie, kiedy dziecko pobierające rentę rodzinną było na ostatnim roku studiów w rozumieniu tego przepisu, następuje na podstawie wpisu na ostatni rok studiów, dokonanego w oparciu o regulamin studiów obowiązujący w szkole wyższej. W regulaminie określa się również indywidualny tok studiów, w którym daty rozpoczęcia i ukończenia poszczególnych semestrów i lat studiów nie muszą zbiegać się z datami obowiązującymi ogół studentów. W każdym wypadku regulamin studiów decyduje o

tym, na którym roku studiów kształci się student (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 kwietnia 2000 r., II UKN 481/99, LEX nr 40312).

Należy także mieć na uwadze, że z przepisów obowiązującej obecnie ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (jednolity tekst: Dz.U. z 2024 r., poz. 1571) wynika, iż organizacja studiów bazuje na pojęciu roku akademickiego, a nie roku kalendarzowego. Zgodnie z art. 66 ustawy, rok akademicki trwa od dnia 1 października do dnia 30 września i dzieli się na dwa semestry, a statut uczelni może przewidywać szczegółowy podział roku akademickiego w ramach semestrów.

W wyroku Sądu Najwyższego z dnia 21 września 2017 r., I UK 369/16 (LEX nr 3548982), wyjaśniono, że „rok akademicki” wyznacza rytm pracy uczelni, zaś „rok studiów” jest miarą odnosząca się do danej formy nauczania. W konsekwencji, w ujęciu temporalnym, trwanie roku studiów może, ale nie musi, pokrywać się z rokiem akademickim. W wyroku Sądu Najwyższego z dnia 21 września 2017 r., I UK 369/16 (LEX nr 3548982) dodano, że nie ma żadnych przeszkód, aby twierdzić, iż konstrukcja jednosemestrowego roku studiów ma zastosowanie na gruncie art. 68 ust. 2 ustawy emerytalnej. Przepis ten bowiem stanowi o „roku studiów” w znaczeniu technicznym. Nie jest jego rolą wyznaczanie porządku i czasu trwania rozkładu studiów. Pojęcie „rok studiów” wypełniane jest rozwiązaniami przewidzianymi w przepisach i postanowieniach szczególnych. W ten sposób ustawodawca uzyskał efekt konsolidujący. Bez względu na organizację nauczania, możliwe jest wytypowanie jednostki składowej, która będzie miała przymiot „ostatniej”. I tak w wyroku z dnia 18 września 2019 r., I UK 184/18, Sąd Najwyższy podważył błędną – w jego ocenie – wykładnię powołanego przepisu dokonaną przez Sąd Apelacyjny (sprzeczną z treścią regulaminu studiów oraz ustawy emerytalnej), który uznał, że zwrot „na ostatnim roku studiów” pozwala na obliczenie wstecz dwunastu miesięcy poprzedzających datę zakończenia studiów według obowiązującego studenta programu studiów. Skoro studia miałyby się skończyć 31 marca 2018 r., to ostatni rok studiów obejmuje okres od 1 kwietnia 2017 r. do 31 marca 2018 r. Tymczasem ubezpieczony urodził się 1 kwietnia 1992 r., a zatem wiek 25 lat osiągnął na ostatnim roku studiów.

Z kolei w wyroku z dnia 13 maja 2014 r., I UK 414/13 (OSNP 2015 nr 8, poz. 115) Sąd Najwyższy doprecyzował, że okres pobierania nauki, o którym mowa w art. 68 ust. 1 pkt 2 ustawy emerytalnej, pojmowany jest szeroko i obejmuje nie tylko okres efektywnego uczestniczenia w zajęciach przewidzianych programem nauczania, ale także okres wakacji, urlopu zdrowotnego dla ucznia szkoły średniej czy urlopu dziekańskiego dla studenta wyższej uczelni, jak również przerw w edukacji wynikających ze skreślenia z listy uczniów i ponownego przyjęcia ich w poczet (podobnie także w wyrokach Sądu Najwyższego: z dnia 3 października 2000 r., II UKN 739/99, OSNAPiUS 2002 nr 9, poz. 215; z dnia 27 kwietnia 1982 r., II URN 74/82, OSNCP 1982 nr 11-12, poz. 176; z dnia 6 maja 1986 r., II URN 45/86, PiZS 1986 nr 10, s. 83, z dnia 16 kwietnia 1999 r., II UKN 571/98, OSNP 2000 nr 12, poz. 477; z dnia 24 listopada 2004 r., I UK 3/04, OSNP 2005 nr 8, poz. 116).

Z art. 68 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS jednoznacznie wynika, iż przedłużenie pobierania renty rodzinnej po ukończeniu przez świadczeniobiorcę 25 roku życia trwa jedynie do „zakończenia ostatniego roku studiów”. Oznacza to, że przepis ten całkowicie abstrahuje od wyników nauki studenta na tym ostatnim roku studiów, na którym osiągnął 25 lat życia. Nieistotne jest zatem, czy wraz z końcem tego roku studiów (który zgodnie z regulaminem studiów był ostatnim rokiem studiów w dniu osiągnięcia 25 roku życia) uprawniony rzeczywiście ukończył studia. W wyroku z dnia 11 lipca 2019 r., I UK 107/18 (LEX nr 269527) Sąd Najwyższy wskazał, że dla zastosowania art. 68 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS - jako wyjątku od reguły z art. 68 ust. 1 pkt 2 tej ustawy - istotny jest tylko i wyłącznie aspekt temporalny, jakim jest zakończenie roku studiów. Okoliczność, że na tym "ostatnim roku studiów" wnioskodawca korzystał z urlopu dziekańskiego, skutkiem czego nie mógł ukończyć nauki zgodnie z harmonogramem studiów, jest całkowicie irrelevantna.

Podejmując próbę dekodowania normy prawnej zawartej w art. 68 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, trzeba mieć na uwadze językowy kontekst całej regulacji tego artykułu. Warto zauważyć, że w komentowanym przepisie ustawodawca nie posłużył się określeniem „dziecko posiadające wpis na ostatni rok studiów” ani „będące studentem ostatniego roku studiów”. Wydaje się więc, że formalny status ubezpieczonego jako studenta ostatniego roku studiów nie

przesądza jeszcze o zachowaniu przez dziecko prawa do renty rodzinnej po ukończeniu przez nie 25 roku życia. Analiza treści unormowań art. 68 ust. 1 i ust. 2 ustawy prowadzi do wniosku, że decydujące znaczenie dla przesunięcia wiekowych granic uprawnienia dziecka do przedmiotowego świadczenia jest pobieranie nauki. Zatem tak, jak umieszczenie na liście uczniów lub studentów szkoły nie przesądza o zachowaniu przez dziecko prawa do renty rodzinnej po ukończeniu 16-tego roku życia, jeśli mimo legitymowania się stosownym wpisem faktycznie nie realizuje ono obowiązku szkolnego, tak również możliwość przedłużenia wypłaty świadczenia rentowego po osiągnięciu przez uprawnionego wieku 25 lat uzależniona jest nie tyle od formalnego wpisu na listę studentów ostatniego roku studiów w szkole wyższej, ile od rzeczywistego studiowania na tymże roku. Sam wpis na kolejny rok studiów ma charakter techniczny, porządkujący i ułatwiający prowadzenie statystyki związanej z procesem nauczania w szkole wyższej. Zgodnie z postanowieniami regulaminów wyższych uczelni, zasadniczo uzyskanie wpisu na kolejny rok studiów następuje po zakończeniu poprzedniego roku studiów, a więc po zaliczeniu przedmiotów objętych programem nauczania na tymże roku. Wpis na dany rok studiów stanowi nie tylko potwierdzenie rozliczenia poprzedniego roku akademickiego (uzyskania zaliczeń i zdania egzaminów w semestrze letnim tegoż roku), ale jest także podstawą uczestnictwa w zajęciach w kolejnym roku akademickim. Opisaną sytuację należy uznać za standardową. Istnieją jednak wyjątki od niej. Dotyczące one z jednej strony osób korzystających z indywidualnego toku studiów, które posiadając wpis na dany rok studiów, decyzją właściwego organu uczelni uzyskują zgodę na uczestniczenie w zajęciach i zdawanie egzaminów z kolejnego roku, z drugiej zaś strony – osób, które mimo niezaliczenia w terminie wszystkich egzaminów z przedmiotów objętych planem nauczania na danym roku studiów, za zgodą władz uczelni uzyskują warunkowy wpis na kolejny rok studiów, będąc zobligowanymi do zdania brakujących egzaminów w dodatkowo wyznaczonych terminach. Są to właśnie klasyczne przykłady niepokrywania się dat rozpoczęcia i zakończenia poszczególnych semestrów i lat studiów z obowiązującymi ogół studentów uczelni. Powyższe stanowisko pozostaje zgodne z dotychczasowym poglądem orzeczniczym, wyrażonych choćby w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 23 lutego 1989 r., III UZP 3/89 (LEX nr 13587), że student, który

na przedostatnim roku studiów zdał wszystkie wymagane egzaminy i który ukończył 25 lat życia przed rozpoczęciem zajęć w nowym roku akademickim, zachowuje prawo do renty rodzinnej do zakończenia ostatniego roku studiów (tak też w wyrokach Sądu Najwyższego: z dnia 20 kwietnia 2006 r., I UK 265/05, LEX nr 189128; z dnia 8 sierpnia 2007 r., II UK 15/07, OSNP 2008 nr 19-20, poz. 295; z dnia 12 stycznia 2011 r., II UK 201/10, LEX nr 785669; z dnia 3 marca 2011 r., II UK 303/10, OSNP 2012 nr 7-8, poz. 98; z dnia 26 marca 2015 r., II UK 138/14, LEX nr 1666020).

W powołanej uchwale stwierdzono, że na pytanie „od kiedy student jest na ostatnim roku studiów”, należy odpowiedzieć, uwzględniając sytuację studenta „będącego na ostatnim roku studiów”, a nie z punktu widzenia potrzeb organizacyjnych szkoły wyższej. Data rozpoczęcia zajęć w nowym roku akademickim nie przez wszystkie szkoły wyższe jest ustalona na dzień 1 października, a ponadto jest ona ustalona dla celów organizacyjnych szkoły. Natomiast w sytuacji studenta będącego na przedostatnim roku studiów, nowy rok akademicki, a ściślej - możliwość uznania za studenta ostatniego roku studiów, rozpoczyna się z datą, w której zdał on wszystkie wymagane na przedostatnim roku studiów egzaminy i zaliczył inne wymagane zajęcia, co dało podstawę do wpisania go przez władze uczelni na ostatni rok studiów. Studenci zdyscyplinowani mają prawo uważać się za „będących na ostatnim roku studiów” z reguły przed datą rozpoczęcia zajęć w szkole wyższej w nowym roku akademickim, albowiem zdają oni wymagane egzaminy i zaliczają inne obowiązujące ich zajęcia na przedostatnim roku studiów do końca czerwca roku akademickiego, w którym byli na przedostatnim roku studiów, a najpóźniej do rozpoczęcia zajęć w nowym roku akademickim. Studenci przedostatniego roku studiów, którzy „przełożyli sobie” egzaminy na terminy po rozpoczęciu nowego roku akademickiego, nie mogą być uznani za „będących na ostatnim roku studiów”, chociażby nawet uczęszczali na zajęcia przewidziane programem ostatniego roku studiów. Nie mają oni bowiem zakońzonego przedostatniego roku studiów.

Wypada zauważyć, że zawarta w uzasadnieniu uchwały sugestia Sądu Najwyższego co do „przełożenia egzaminów” na kolejny rok akademicki stanowiła wzmocnienie zasadniczej argumentacji wynikającej z tezy uchwały. Nie wynikała ona

(gdyż nie było takiej potrzeby) z analizy zapisów regulaminu studiów uczelni, na którą uczęszczał ubezpieczony. Tymczasem zaliczenie przedostatniego roku studiów jest procesem rozłożonym w czasie, uzależnionym od dwóch zmiennych – organizacją egzaminów oraz prawem studenta do zaliczenia roku studiów limitowanym terminem końcowym. Za słusznością powyższej konkluzji przemawia także wyrok z dnia 14 grudnia 2023 r., I USKP 43/23 (LEX nr 3643846), w którym Sąd Najwyższy, podsumowując dotychczasowe orzecznictwo wydane na kanwie art. 68 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, stwierdził, że w kwestii dotyczącej ustalenia ostatniego roku studiów znaczenie mają: 1) regulamin studiów wyznaczający terminalnie ostatni rok studiów, który może składać się tylko z jednego semestru, 2) zdanie wszystkich egzaminów i zaliczenie wszystkich zajęć wymaganych na przedostatnim roku studiów przed ukończeniem 25 lat życia, gdy student wiek ten osiągnie przed rozpoczęciem zajęć w nowym (ostatnim) roku akademickim, przy czym sam wpis na kolejny rok studiów ma charakter techniczny, porządkujący i ułatwiający prowadzenie statystyki związanej z procesem nauczania w szkole wyższej. Nie ma on więc charakteru prawotwórczego w tym znaczeniu, że dopiero wpis na dany rok studiów kreuje status studenta tego roku. Podobnie rzecz się ma z przekazaniem dziekanowi przez prowadzącego zajęcia podpisanego protokołu zaliczenia przedmiotu, wygenerowanego z uczelnianego systemu informatycznego. Stanowi ono jedynie potwierdzenie faktu zaliczenia danego przedmiotu; 3) rzeczywiste kontynuowanie nauki na ostatnim roku studiów.

Przenosząc powyższe uwagi prawne na grunt rozpoznawanej sprawy, trzeba zaznaczyć, że § 12 ust. 1 Regulaminu Studiów Uniwersytetu (...) w T. odpowiada treści art. 66 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce i stanowi, że rok akademicki trwa od dnia 1 października do dnia 30 września następnego roku. Zgodnie z § 15 ust. 1 – 3 Regulaminu Studiów (...), okresem zaliczeniowym ustalonym w programie studiów jest semestr albo rok akademicki. Jeżeli okresem zaliczeniowym jest rok akademicki, ostateczny termin uzyskania zaliczenia zajęć dydaktycznych i zdania wszystkich egzaminów objętych planem studiów upływa w dniu 20 września. Jeżeli okresem zaliczeniowym jest semestr, ostateczny termin uzyskania zaliczenia zajęć dydaktycznych i zdania wszystkich egzaminów objętych planem studiów w semestrze zimowym upływa 28 lutego, a w semestrze letnim - 20

września. Jak wynika z § 18 Regulaminu Studiów (...), warunkiem zaliczenia semestru lub roku studiów jest uzyskanie zaliczenia zajęć, zdanie wszystkich egzaminów oraz uzyskanie odpowiedniej liczby punktów ECTS określonych planem studiów lub Indywidualnym Planem Studiów.

W świetle postanowień Regulamin Studiów (...), zaliczenie przedmiotu stwierdza się wpisem do protokołu zaliczenia przedmiotu w USOS. Zdanie wszystkich egzaminów oraz uzyskanie odpowiedniej liczby punktów ECTS stanowi podstawę zaliczenia roku (§ 18 ust. 1). Student ma prawo do zaliczenia przedmiotów do 20 września danego roku akademickiego. Przy czym, nieuzyskanie zaliczenia roku w wyniku negatywnego wyniku poszczególnych egzaminów, otwiera przed studentem możliwość uzyskania wpisu warunkowego. Zgodnie z § 39 Regulaminu Studiów (...), wobec studenta, który nie zaliczył semestru lub roku dziekan wydaje jedną z trzech możliwych decyzji, w tym decyzję o warunkowym wpisaniu na wyższy rok studiów. Uwzględniając całość regulacji wewnętrznej uczelni, należy przyjąć, że w wyniku decyzji o warunkowym wpisaniu na wyższy rok studiów zachowana zostaje ciągłość nauki (rzecz jasna, po następczym spełnieniu warunku).

Tak ujęta sytuacja nie różni się od opisywanej w cytowanej uchwale Sądu Najwyższego III UZP 3/89, dotyczącej studenta, który na przedostatnim roku studiów zdał wszystkie wymagane egzaminy i który ukończył 25 lat życia przed rozpoczęciem zajęć w nowym roku akademickim. Skoro prawo do renty rodzinnej nie jest uzależnione od rzeczywistego zdania egzaminów, czy od osiągniętych wyników w nauce, lecz od kontynuowania nauki, to należy uznać za okoliczność prawnie indyferentną moment zaliczenia przedmiotów warunkujących wpis na ostatni rok studiów. Inaczej doszłoby do różnicowania sytuacji prawnej uprawnionych do renty rodzinnej na podstawie przesłanki niewskazanej w ustawie, a także do sytuacji, w której – mimo relewantnych okoliczności prawnie doniosłych – uprawnieni traktowani byłiby odmiennie. Wykładnia taka kolidowałaby z konstytucyjną zasadą równości wobec prawa do zabezpieczenia społecznego (art. 32 ust. 1 w związku z art. 67 ust. 1 Konstytucji RP). Niedopuszczalne byłoby odmienne traktowania studenta, który spełniając wymogi regulaminowe (bądź korzystając z zawartych w regulaminie udogodnień takich, jak warunkowy wpis na kolejny rok) uzyskuje prawo do kontynuowania nauki na ostatnim roku akademickim studiów wyższych, a jedynym

kryterium różnicowania jest moment spełnienia tych warunków. Innymi słowy, brak argumentów natury funkcjonalnej, aksjologicznej bądź systemowej, aby odmiennie traktować uprawnionego do renty rodzinnej, który zaliczając rok akademicki, osiąga 25 lat życia w okresie wakacyjnym (przerwy od nauki poprzedzającej rozpoczęcie ostatniego roku studiów) od uprawnionego, który kończąc 25 lat życia w okresie wakacyjnym, został warunkowo wpisany na ostatni rok studiów (i następnie warunek ten zrealizował).

Z powyższych względów Sąd Najwyższy podtrzymuje stanowisko wyrażone w wyroku z dnia 26 marca 2015 r., II UK 138/14 (LEX nr 1666020), że nie traci prawa do renty rodzinnej osoba, która ukończyła 25 lat życia w okresie wakacji studenckich po ukończeniu zajęć na przedostatnim roku studiów a przed rozpoczęciem zajęć na ostatnim roku studiów, na który uzyskała wpis, nawet jeśli był to wpis warunkowy. Warunkowe zezwolenie dziekana wydziału na studiowanie na następnym roku akademicki jest również podstawą wpisu uprawniającego studenta do uczestnictwa w zajęciach tego roku. Osoba wpisana na ostatni rok studiów ma status studenta tego roku, nawet gdy studiując na tym roku jednocześnie zobowiązana jest zaliczyć dodatkowe egzaminy z poprzedniego okresu rozliczeniowego.

Całokształt zaprezentowanych argumentów skłania do przyjęcia, że Sąd drugiej instancji dokonał prawidłowej wykładni przepisu art. 68 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, z uwzględnieniem treści aktów wewnętrznych obowiązujących na Uniwersytecie (...) w T., a następnie właściwie zastosował ten przepis w ustalonym stanie faktycznym. Skarga kasacyjna organu rentowego okazała się bezzasadna. W tym stanie rzeczy, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł o jej oddaleniu, a kosztach postępowania kasacyjnego rozstrzygnął zgodnie z art. 98 § 1 i 3 w związku z art. 398²¹ k.p.c.

[a.ł.]